

23 שאלות עם פלאנרי או'קונור

(1) מהו סיפור קצר?

או'קונור: זוהי שאלה מן השאול שהורתה בשטן המפתה מו"לים של ספרי לימוד. אני כותבת סיפורים כבר חמש עשרה שנים ללא ההגדרה הזאת. המיטב שאוכל לעשות הוא לספר לכם מה סיפור אינו:

(א) הוא אינו בדיחה

(ב) הוא אינו אנקדוטה

(ג) הוא אינו רֶפְסוּדִיקָה לירית בפרוזה

(ד) הוא אינו תיק רפואי

(ה) הוא אינו תקרית מדווחת

הוא אינו אף אחד מאלו משום שיש בו מימד נוסף ואני חושבת שאותו מימד מגיח כאשר הכותב מציב אותנו במרכזה של התרחשות אנושית כלשהי ומראה אותה בעודה מוארת ומתוויית בידי תעלומה. בכל סיפור ישנה התגלות מינורית כלשהי שמרמזת לנו, ולא משנה עד כמה מצחיק הסיפור, על הבלתי נודע, על המוות.

(2) איזו עצה היית מעניקה לכותבי סיפורים קצרים בראשית דרכם?

או'קונור: לעולם אל תכנסו לתוך ראשה של דמות לפני שאתם יודעים איך היא נראית... אל תהיו מעודנים אלא לאחר העמוד הרביעי... עליכם להבין את טיפשותו האמיתית של הקורא... גילו המנטאלי הממוצע הוא תליסר שנים.

(3) כיצד את כותבת רומן?

או'קונור: ובכן, אפשר לומר שאני מרגישה בו, כמו כלב צייד. אני הולכת בעקבות הריח. לעיתים תכופות זה אינו הריח הנכון, ואז את עוצרת וחוזרת לאחור לנקודה הסבירה האחרונה ויוצאת לכיוון אחר.

4) האם את יודעת כיצד זה עתיד להסתיים?

אויקונור: לא תמיד. את יודעת מהו הכיוון שאת הולכת בו, אך את אף פעם לא יודעת איך תגיעי לשם.

5) האם עליך לכתוב על אנשים שאתה מכיר? או שמא רשאית את לעשות שימוש בדמיון?

אויקונור: דמיון הוא צורה של ידע. אני לא חושבת שעלי להכיר אותם היטב. אני מגלה אותם.

6) מה בדבר הרומן כיום, האם את חושבת שהוא מת, גוסס, חולה וכו'?

אויקונור: בריאותו של הרומן אינה מעניינת אותי כלל ועיקר. נניח למורי הספרות לדבר על זה.

7) האם את סבורה שיש סיכוי כלשהו שהסיפורת תפתח צורות חדשות?

אויקונור: אני לא מבינה בשאלות ספרותיות שכאלה. מה שמכונה לכאורה "סיפורת ניסיונית" משעמם אותי. אם זה נראה מוזר אני לא קוראת את זה.

8) כמה בידור צריך קורא ביקורתי לשאוב מקריאה ברומן? עד כמה ההיבט הבידורי מובא בחשבון בתוכניתו של הסופר?

אויקונור: זה תלוי למה מתכוונים כשאומרים בידור. אם מתכוונים לעונג של השכל, אז התשובה היא 100% בשני המקרים. אם הכוונה היא לשעשוע, מאום אינו הכרחי.

9) מתי גילית שהכתיבה היא המקצוע שלך? כיצד?

פלאנרי אוקונור ודיוקן עצמי. יוני, 1962. צילום: ג'ו מקטייר

אויקונוור: לעיתים די בכמות מסוימת של פרסומים כדי לשכנע כותב שכתובה היא המקצוע שלו – הללו, בשילוב עם חוסר יכולת לעשות שום דבר אחר, מספקים הוכחה ניצחת.

10) באילו סטנדרטים את שופטת את עבודתך? האם את מתקשה להיות אובייקטיבית? האם את מסופקת לגמרי בגמר יצירה?

אויקונוור: אני מניחה שהסטנדרטים ברובם אינסטינקטיביים. יש לי מעין תחושה באשר למה שאני עושה, אחרת לא הייתי עושה את זה. איני סבורה שאובייקטיביות היא קושי. לעיתים צריך זמן בינך ובין הסיפור בטרם תוכלי לראות את השלם; בדרך כלל טוב לראות כיצד מישוהו אחר קורא את זה. המרחק תמיד מסייע. לעיתים אני מרוצה לגמרי ממהו שכתבתי אך רוב הזמן אני פשוט מרוצה מכך שזהו המיטב שאני מסוגלת לו במסגרת מגבלותיי.

11) מהן דאגותיך העיקריות ככותבת?

אויקונוור: ובכן, כשאת כותבת סיפורת, את חושפת או מסתירה את הדברים שאת יודעת על הצד הטוב ביותר או את הדברים שמדאיגים אותך ביותר, ואני סבורה שכך זה מוכרח להיות. אני מודה שישנן מחשבות שאינן נותנות לי מנוח, אני מניחה, שזה משום שאני קתולית. מחשבות על אמונה ועל מוות ועל חסד ועל השטן.

12) האם את משתמשת בסמלים באופן מודע?

אויקונוור: הסמלים שאליהם את מודעת הם אלו שעובדים. לאורך הסיפור 'אנשי כפר טובים' חשיבותה של רגל העץ הולכת ומתעצמת. ובאופן הזה, כאשר מוכר ספרי התנ"ך גונב אותה, הוא גונב הרבה יותר מאשר רגל מעץ. סמלים הם דברים גדולים שמכים בפרצופך.

13) השמש היא אימאז' שכיח בסיפוריך. מדוע?

אויקונור: היא שם. זה ברור כל כך. מימים ימימה היא הייתה אל.

14) *לאחרונה כתבת שאם מתכוונים ללמד ספרות בבתי הספר התיכוניים, יש ללמדה בנושא וכנושא בעל היסטוריה. מה הייתה כוונתך?*

אויקונור: ובכן, כוונתי הייתה להציע תיקון לשיטות לימוד של פגע וברח המשמשות כיום. ידידה שלי טלפנה אלי לאחרונה ושאלה אם אוכל להמליץ על ספר של פוקנר עבור בנה, תלמיד שמינית. הוא קיבל רשימת קריאה – פוקנר, המינגווי, סטיינבק, וורן וכו', ומסיבה חסרת פשר כלשהי גם את אירוויניג סטון. הוא היה אמור לקרוא איזה מן הרומנים שלהם שיבחר. לדעתי, זה לא הוגן עבור תלמיד שמינית. יש צורך בניסיון כדי לקרוא ספרות מודרנית, ניסיון ספרותי וניסיון מוסרי גם יחד, והם אינם קיימים בגיל ובשלב הזה. אני הייתי נותנת להם לקרוא את הרומנים הגדולים של המאה ה-19.

15) *האם את סבורה שמורי הספרות שלנו בבתי הספר התיכוניים מבלבלים בין ספרות למדעי החברה?*

אויקונור: אני מכירה רבים שנוהגים כך. איני מוכנה להוסיף על כך.

16) *עושה רושם שאת משוכנעת כי מוטב שלתלמיד יהיו כמה שפחות זכויות בנוגע להרכב של לימודיו. זכור לי שהצהרת שאין להביא בחשבון את טעמו של התלמיד, כי אם לעצבו. האם את יכולה להרחיב בעניין?*

אויקונור: ובכן, דיברתי אך ורק על שיעורי הספרות. זה נראה לי מובן מאילוי שהתלמיד נמצא שם כדי ללמוד את מה שיש ללמד, ולא כדי שישאלו אותו מה הוא רוצה ללמוד או לקרוא. גם אני למדתי בתיכון "מתקדם". קראתי מה שרציתי. כתוצאה מכך, כמעט שלא קראתי כלום... כמעט כל מה שאני זוכרת מהארבע שנים הוא את ריח המסדרונות ושהייתי מביאה איתי מדי פעם את האקורדיון שלי... אני בטוחה שבתי הספר טובים יותר כיום, וכנראה שלקרוא פוקנר בשמינית זה עדיף מכלום, אך בה בעת, יש בזה איזה עלבון כלפי פוקנר.

17) האם שקלת אי פעם ללמד כתיבה?

אוקונור: זה תמיד היה על הסף, אך ניצלתי מזה.

18) למי, או למה, את מייחסת את תפישתך כאשר לטבע האדם?

אוקונור: לאף אחד. ככל הנראה לעובדה שאני קתולית ובת הדרום – וסופרת.

19) האם את סבורה שהדרום מנוצל כיום לצרכי רווח מסחרי וכו', האם הדרום פופולארי מדי? האם ישנה יותר מדי "כתיבה דרומית"?

אוקונור: אינני מכירה אף סופר מן הדרום, מלבד פוקנר, שעושה קופה. כולנו מדדים.

20) האם על סופרים קתולים לכתוב עבור קהל קתולי?

אוקונור: לא. אין מספיק קתולים שקוראים ספרות טובה. לכתוב עבור קהל קתולי פירושו אחד מן השניים: א) לכתוב נמוך יותר. ב) לגווע ברעב. שניהם אינם מומלצים.

21) מדוע דמויות הכושים אינן בולטות בסיפוריך?

אוקונור: איני מבינה אותם כשם שאני מבינה אנשים לבנים. איני מרגישה שיש לי הכוח להיכנס לראשו של כושי. בסיפורי הם נצפים מבחוץ. הכושי בדרום מבודד למדי; עליו להתקיים בזכות עצמו. בדרום, הפרדה היא הפרדה.

22) גב' אוקונור, האם את משלבת בין שטיפת כלים וכתיבה?

אוקונור: הו, לא. אני יושבת שם לפני מכונת הכתיבה במשך שלוש שעות
מדוי יום ואם משהו יבוא אז אני שם, ממתינה לקבלו. אני חושבת שצריכה
להיות הפרדה מוחלטת בין ספרות ושטיפת כלים.

(23) *האם את מקבלת מכתבי נאצה רבים?*

אוקונור: איזו גברת זקנה אמרה שהספר שלי הותיר טעם מר בפיה. כתבתי
לה בתזרה, "לא היית אמורה לאכול אותו."

* 23 השאלות לוקטו ממספר ראיונות ושיחות שנערכו עם פלאנרי אוקונור וקובצו
באסופה – *conversations with Flannery O'Connor*, University Press –
of Mississippi, 1987.

(מאנגלית: יהודה ויזן)